

Kohtaaminen neurokirjolla

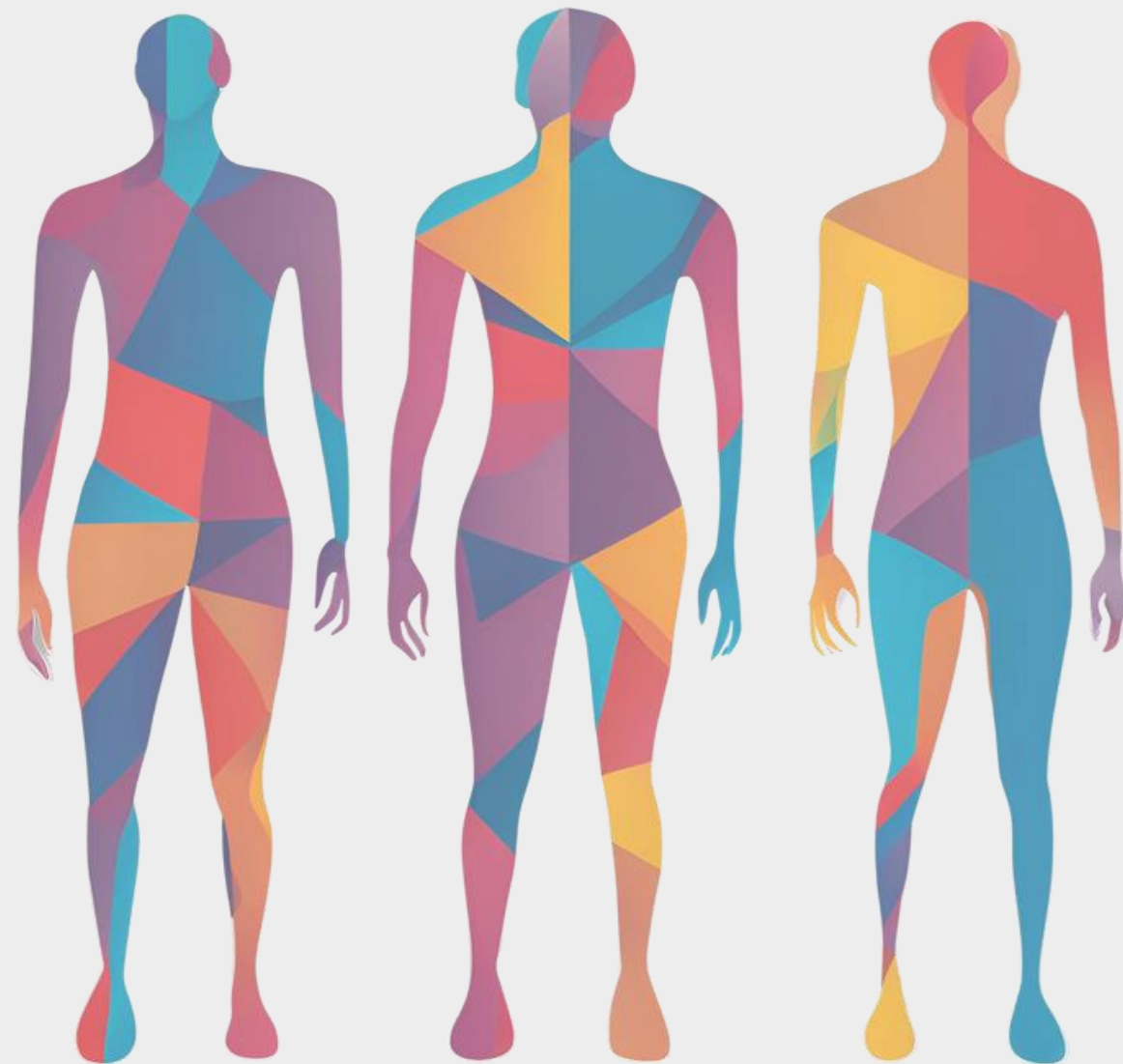
20.5.2026

Jaana Anttila
Asiantuntija
Autismiliitto ry

AUTISMI-
LIITTO

Autismi, autismikirjo, autismin kirjo (*autism*)

Neurotyyppi, jonka piirteisiin kuuluu omalaatuiset ja epätyypilliset ajattelun ja vuorovaikutuksen tavat, sekä erilaiset aistikäsittelyn ja kognitiivisen prosessoinnin muodot. Autismin kirjo kuvaa sitä, että autistiset piirteet ovat moninaisia ja äärimmäisen yksilöllisiä.

Neuromoninaiset

<https://www.neuromoninaiset.fi/sanasto>

**AUTISMI-
LIITTO**

Mitä autismi on?

- Keskushermoston erilaisesta kehityksestä johtuva **pysyvä**, mutta ei muuttumaton ominaisuus
- Erilainen tapa käsitellä tietoa, hahmottaa ja kokea maailmaa
- Yksilöllinen kokonaisuus piirteitä, jotka vaikuttavat eri tavoin jokaisen toimintakykyyn
- Osa neuromoninaisuutta
 - Autismi, autismikirjo, autismikirjon henkilö, autisti
 - 1-1,2% väestöstä
 - Medikaalinen näkökulma: neuropsykiatrinen kehityshäiriö
 - Taustalla perinnöllisiä ja ympäristötekijöitä
 - Diagnostiikka, kuntoutus
 - Negatiivinen vaikutus yksilön minäkuvaan

Lääketieteellinen näkökulma

- *ongelma autistissa
- *autismi on ongelma
- *keskittyy korjaamaan ja parantamaan
- *valta on muilla

Autismi
ja
vammaisuus

Sosiaalinen näkökulma

- *ongelma on ympäristössä
- *vammaisuus syntyy esteellisestä yhteiskunnasta
- *keskittyy esteiden poistamiseen ja inklusioon
- *itsenäinen suoriutuminen ja itsemääräämisoikeus

Neuromoninaisuuden näkökulma

- *autismi on osa ihmisten luonnollista monimuotoisuutta
- *autismikirjon henkilöt ovat neurovähemmistö
- *vain monimuotoiset organismit selviytyvät

Neurovahvistava lähestymistapa

- Positiivisen identiteetin vahvistaminen
- Autistien oman kokemuksen kunnioittaminen
- Erilaisuuden arvostaminen
- Vahvuusperustaisuus ja kyvykkyyden oletaminen
- Ympäristön ja rakenteiden muokkaaminen
- Tarkoituksenmukainen, oikea tuki
- Itsemääräämisoikeuden mahdollistaminen
- Kaikkien kommunikointitapojen kunnioittaminen
- Yhdenvertaisuus ja odotusten uudelleenmuotoilu
- Intersektionaalisuus
- Toimijuuden vahvistaminen

AUTISMI-
LIITTO

Neuronormatiivisuuden haastaminen

Lähtiessä pitää vilkuttaa!

Istu rauhassa pöydän ääressä,
kun teet tehtäviä!

Vain lapset voivat
hyppelehtiä kävellessä!

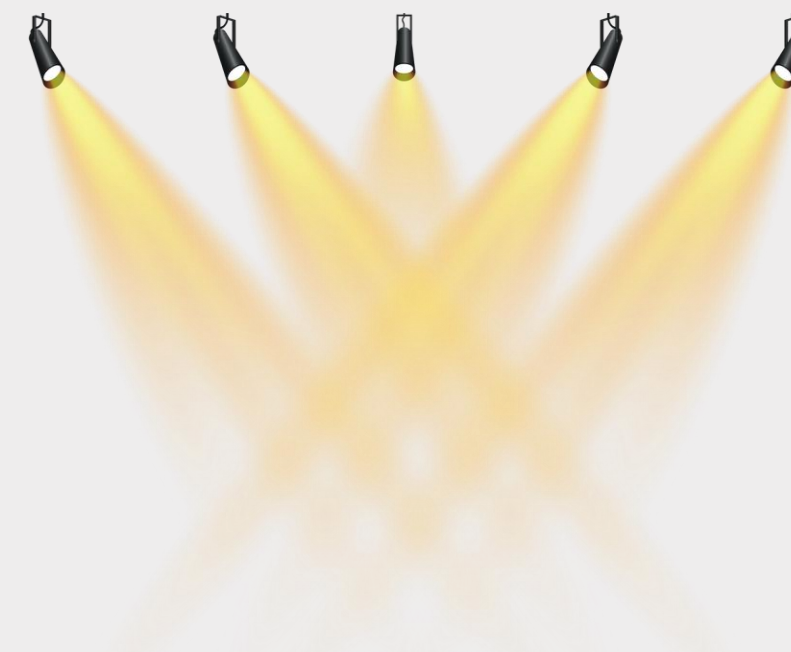
Kaikkea ruokaa pitää maistaa!

Kahvitauoilla seurustellaan
työkavereiden kanssa!

Multitaskaaminen on pakollista!

Pitää olla kirkkaat valot,
että näkee!

Älä näprää, vaan keskity!

Neuronormatiivisuuden haastaminen

- neurotyypilliseen kulttuuriin kuuluvia sosiaalisia normeja, kuten uskomuksia siitä, että ihmisten tulisi toimia tietyllä, sosiaalisesti hyväksyttävällä tavalla
- Onko henkilölle itselleen merkityksellinen?
- Vastaako henkilön omiin tarpeisiin?
- Perustuuko neuronormatiivisiin odotuksiin?
- Onko henkilön neurotyyppiä kunnioittavaa?
- Ohjaako maskaamaan?
- Viekö kohti tavanomaista vai kohti hänelle toimivaa?

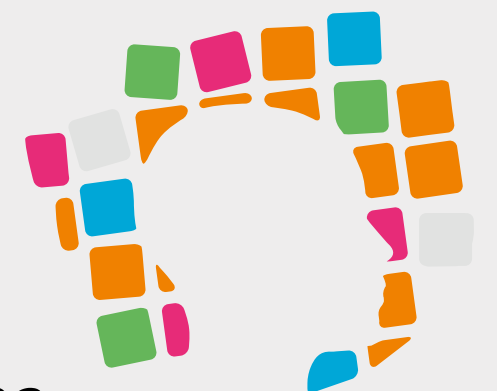

AUTISMI-
LIITTO

Maskaaminen

- Kätkee suuria osia itsestään
- Näyttää vain parhaat puolensa ja kätkee vaikeudet
- Matkii muiden tapaa olla, käyttäytyä, ilmeitä, eleitä, puhetapaa
- Etsii tapoja toimia, jotka ovat hyväksytympiä, arvostetumpia, coolimpia
- Tietoinen strategia tai tiedostamaton, automaattinen reaktio stressaavaan tilanteeseen
- Neurovähemmistöille (autismi, adhd, Tourette, ocd, kehityksellinen kielihäiriö, oppimisvaikeudet) erittäin raskasta ja vahingollista pitkällä aikavälillä
- Autistinen maskaaminen (autistic masking / camouflaging)
- Ulkopuolinen ohjaus peittämään autismiin liittyvät käyttäytymispiirteet (ABA, sosiaalinen painostus)
- Maskaaminen omana valintana, peittämässä haavoittuvaisuutta
- Maskaaminen sisimmän suojana (kokemus, että on vääränlainen, vähemmistöstressi)
→ stigmatisoituminen (trauma, c-PTSD eli kompleksinen trauma)

(Rose, Pearson: Autistic Masking: Understanding Identity Management and the Role of Stigma. 2023)

AUTISMI-
LIITTO

Empatiakuilun ongelma

Molemmilla osapuolilla voi olla vaikeaa ymmärtää toistensa ajatuksia, tunteita, käyttäytymistä ja eroavaisuuksia.

Vaikeuksia:

- lukea "rivien välistä"
- voittaa muiden ihmisten väärinkäsitykset autismista
- hallita aistireaktiota

Autisti

Vaikeuksia:

- muodostaa positiivinen ensivaikutelma
- tunnistaa ja ymmärtää autismia
- kuvitella autistin aistiherkkyyksiä

Ei-autisti

Empatiakuilun ongelma – ja ratkaisu?

Empatiakuilu, double empathy problem, kaksois-empatiateoria

Damian Miltonin kehittämä teoria, jonka mukaan on hyödyllistä ajatella, että autistit ja ei-autistit muodostavat kaksi erilaista kulttuuria ja ryhmää, jotka kokevat maailman ja vastaavat sen viesteihin ja ärsykkeisiin eri tavoin. Teoria ehdottaa, että kun nämä ryhmät vuorovaikuttavat keskenään, on niillä vaikeuksia eläytyä ja samaistua toistensa kokemusmaailmaan. Kyse ei ole siitä, että autisteissa olisi perustavanlaatuisesti jotain vialla, vaan koska autistit muodostavat vähemmistön, pidetään heidän tapaa vuorovaikuttaa neuronormatiivisessa yhteiskunnassa vääränlaisena. Usein juuri autisteilta vaaditaan kykyä oppia neuronormatiivisia tapoja käyttää esim. sanatonta viestintää, mutta ei-autisteilta ei vaadita autistien ymmärtämistä. *Kaksois-empatiateorian mukaan vastuu vuorovaikutuksesta kuuluu molemmille osapuolille eikä autistit ole vajavaisia.*

Neuromoninaiset

<https://www.neuromoninaiset.fi/sanasto>

Kirjoempatia

Meillä on käsissämme kirjoempatiaratkaisu. Kirjoempatiassa kuunnellaan ihmistä, otetaan tämä vakavasti ja pidetään häntä itseään oman elämänsä parhaana asiantuntijana. *Ymmärretään, että jokainen on radikaalisti yksilöllinen.* Vain radikaalin yksilöllisyyden hyväksymällä voidaan luoda aitoa ihmisten välistä yhteyttä rakentavaa yhteisöllisyyttä, jossa radikaalisti erilaiset äänet tulevat kuuluviin ja keskustelevat keskenään toisensa huomioon ottaen.

Anna Kallunki

<https://www.kulttuurivihkot.fi/lehti/jutut/artikkelit/1879-ratkaisu-on-kirjoempatia?fbclid=IwAR2Oh5kDfp7BFT1OPb28z0WssXMh3yqboco8jRvovWbiYaV2mpulebiBW0M>

AUTISMI-
LIITTO

Autismiystävällisyys = ihmissystävällisyys

Tiloista, joista asiat on helppo löytää?

Ohjeista, kuinka toimia oikein?

Miellyttävistä, ennakoitavista aistimuksista?

Ymmärretyksi tulemisesta?

Toisten ymmärtämisestä?

Kaikille sama

Kohtuulliset mukautukset

Esteetön

Esteettömyys

Fyysinen esteettömyys

- opasteiden käyttöä ympäristöjen, toimintojen ja tilojen selkeyttämisessä
- valaistuksen säädettävyyttä, esimerkiksi suuntaamista, himmennystä, kirkastamista
- ääniä vaimentavien pintamateriaalien käyttämistä asunnoissa ja julkisissa tiloissa
- henkilökohtaisten apuvälineiden kuten korvatulppien ja kuulosuojainten käytön mahdollistaminen
- aistiympäristön ja sen haasteiden kuvaileminen eri tiloissa, esimerkiksi vierailijainfo
- häiritsevien äänien vähentämistä, poistamista tai äänieristyksen parantamista
- tilojen uudelleen järjestelyä. Esimerkiksi työpöydän kääntäminen itselle sopivaan suuntaan
- tilojen tuulettamista

Psyykinen esteettömyys

- itsenäistä selviytymistä tukevien yksilöllisten ratkaisujen löytämistä, esimerkiksi mukautukset työn järjestämisessä
- asennemuutosta ja autismitiedon jakamista. Pienillä muutoksilla voidaan saada aikaan esteettömyyttä
- fyysisten, sosiaalisten ja kognitiivisten esteiden vakavasti ottamista ja tahtoa poistaa niitä

Sosiaalinen esteettömyys

- yhteistä kieltä, joka voi olla puhetta, kuvia, kirjoitusta, selkokieltä ja viittomia
- tasavertaisuutta, erilaisuuden hyväksymistä ja yhdessä tekemistä
- aitoa vuorovaikutusta niin, että kaikki saavat mahdollisuuden osallistua; jotkut saattavat tarvita ylimääräisiä lepotaukoja sosiaalisissa tilanteissa
- henkilökohtaisen tilan tarpeen huomioimista

Kognitiivinen esteettömyys

- selkeän yleiskielen, selkokielen tai kuvilla tuetun viestinnän käyttämistä vuorovaikutuksessa, verkkosivuilla ja palveluissa
- sanontojen, jargonin, metaforien ja ironian välttelemistä viestinnässä.
- tekstin helppolukuisuutta ja silmäiltävyyttä: sanoman tiivistämistä, väliotsikoiden, kappalejakojen sekä luetteloiden käyttämistä
- selkeiden kirjainten, isomman fontin ja rivivälien käyttämistä, taustan ja tekstin riittävien kontrastien käyttämistä painetussa ja sähköisessä mediassa
- sisällön tukemista eri aistien kautta, esimerkiksi tekstin, infograafin tai kuvan, videon, äänen avulla
- lomakkeiden ymmärrettävyyttä ja helppokäyttöisyyttä, mm. esimerkkien ja kuvien käyttämistä ohjeistuksessa
- loogisuuden, tuttujen esittämistapojen suosimista verkkopalveluissa

Kuntoutus

- Tarve vaihtelee eri kehitys- ja elämänvaiheissa
- Lähtökohtana tulee olla autismikirjon ihmisen omat tavoitteet, suunnitelmat, haaveet, mielenkiinnon kohteet ja voimavarat
- Kuntoutuksen on lähdettävä siitä, että tuetaan autismikirjon ihmisen terveeseen itsetunnon kehittymistä. Hänellä ei ole tarvetta muuttua tai peittää piirteitään. Kuntoutuksen keskeisin tehtävä on tukea taitoja, jotka varmistavat mahdollisimman itsenäisen elämän ja omien tavoitteiden saavuttamisen.” Autismiliiton kannanotto kuntoutuskeskusteluun
 - Huomioitava erityisesti autismiyhteisön esittämä huoli kuntoutuskeinoista, esim. ABA-kuntoutus
- Ensisijaisena toimintakykyä tukeva ympäristö
 - Autismiystävällisyys = ennakoiva, vahvuuksiin perustuva, sosiaalisesti turvallinen ja esteetön oppimis- ja toimintaympäristö
- Yksilöllisesti suunniteltua, arjessa toteutuvaa ja eri lähestymistapoja yhdistävää
- ”Tukitoimet kaikissa arkiympäristöissä ja tarpeenmukainen ympäristön muokkaus tulee käynnistää heti, kun epäily tai huoli autismikirjon piirteistä herää, ja arvioida niiden tarvetta uudelleen diagnoosin varmistuttua tai tilanteen muuten muuttuessa.” Käypä hoito –suositus, suositus 9
- ”Milloin kuntoutus (tai kunto-uuvutus) pitää lopettaa ja ryhtyä tukemaan elämistä, tässä ja nyt, sillä toimintakyvyllä mikä meillä on” Heta Pukki, Autismin talvipäivät 10.2.23

Kun olet tavannut yhden
autismikirjon ihmisen,
olet tavannut yhden autismikirjon
ihmisen.

AUTISMI-
LIITTO

Autismiliitto tukenasi!

www.autismiliitto.fi

IG: [Autismiliitto](#)

Facebook: [Autismiliitto](#)

Youtube: [Autismiliitto](#)

AUTISMI-
LIITTO

AUTISMILIITTO

Neuvontapalvelu

050 467 3130

neuvontapalvelu@autismiliitto.fi

**ma-ke
klo 12-15**

Mekin olemme täällä.

Me hiljaisuuden, numeroiden, hämärän, valon ja appelsiininmakuisten ja muiden yksinäisten ajatusten lapset.

Me, joille halaus on kuin päähän pujotettu muovipussi ja parfyymi kuin ratsupiiskanisku kasvoille.

Me, jotka emme pitkästy yksin, mutta ihmisten keskellä kyllä.

Me oudot, kaiketi vahingossa kahden planeetan välille luodut.

Markus Kajo

Kiitos!

**AUTISMI-
LIITTO**